

Нетребіна Ольга
(Євпаторія, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ГАЛУЗЕВОГО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ „МЕНЕДЖМЕНТ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ” У ВИМІРАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

В статті наведено аналіз галузевого стандарту вищої освіти напряму підготовки „Менеджмент та адміністрування”. Піднімаються актуальні питання професійної освіти у вимірах компетентнісного підходу. Автором висвітлюються проблеми та недоліки чинного стандарту в контексті компетентнісного підходу.

Ключові слова: галузевий стандарт вищої освіти, професійна освіта, компетентнісний підхід, освітньо-кваліфікаційні характеристики; освітньо-професійні програми підготовки, навчальні плани.

The article presents the analysis of the standard for high school education in speciality „Management and Administration”. Topical issues of vocational education in the context of the competency approach are presented in article. The author shows the problems and shortcomings of the current standard in the context of the competency approach.

Keywords: standard for higher education, vocational education, competence approach, educational qualification characteristics, education and professional training programs, curricula.

Постанова проблеми. У сучасний період широкомасштабних зрушень у галузі освіти особливо актуальною є проблема розвитку та впровадження інновацій, об’єднання економічних, громадських, інформаційних, політичних, державних структур не тільки на рівні галузі чи регіону, а й вихід на рівень світової глобалізації. У таких умовах якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих якостей особистості, що відображає її

професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, творчу самореалізацію та зумовлює здатність задовольняти як особистісні духовні потреби, так і потреби суспільства.

Гармонійно враховувати соціальні й індивідуальні запити особистості у процесі навчання дозволяє ідея ключових і професійних компетенцій, яка сформувалась у зарубіжній суспільній теорії та практиці у кінці ХХ століття. Ця ідея була покладена в основу компетентнісного підходу в освіті. У вітчизняній педагогіці з кінця 1990-х років компетентнісно-орієнтована освіта стала об'єктом активного наукового вивчення. Вченими та практиками освітньої сфери осмислюються її сутності характеристики та можливості застосування на рівні, як загальної, так й професійної освіти, виявляються методологічні, теоретичні та дидактичні підстави нової освітньої парадигми, педагогічні умови її реалізації у практиці, експериментально апробуються нові форми й технології навчання на засадах компетентнісного підходу.

Професійна підготовка бакалаврів економічного профілю у межах компетентнісного підходу, зокрема фахівців зі спеціальності „Менеджмент”, відбувається на основі діючих навчальних та робочих планів та програм, науково-методичних посібників та підручників. Про необхідність упровадження компетентнісного підходу в процес підготовки фахівців наголошено в галузевому стандарті вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки фахівців у контексті компетентнісного підходу стоїть на порядку денному сучасного освітнього простору. Компетентність та компетентнісний підхід як форма організації навчання у вищих навчальних закладах є магістральними напрямками досліджень багатьох учених не тільки на території України, а і за її межами.

Так, вітчизняні прихильники впровадження компетентнісного підходу до економічної підготовки фахівців (М. В. Артюшина, Н. М. Бібік, В. Я. Бобров, М. С. Головань, В. І. Луговий, О. В. Овчарук, О. С. Падалка, М. Ф. Степко, Д. М. Черваньов) зауважують, що більшість випускників навчальних закладів виявляються не готовими

до реалізації професійних обов'язків, вирішення реальних професійних і життєвих проблем. Спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток компетентностей особистості надасть можливість випускникам орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, а також у в подальшому професійному розвитку.

У дисертаційних роботах аспекти проблеми професійної компетентності економістів розглядали сучасні дослідники М. В. Артюшина, О. О. Бабаян, І. В. Демура, Л. М. Дибкова, Н. В. Уйсімбаєва, І. Ф. Фільченкова. Як підкреслює Л. М. Дибкова, розвиток професійної компетентності є одним з найважливіших педагогічних умов підвищення якості економічної освіти студентів ВНЗ.

Не дивлячись на ступінь дослідження теми компетентнісного підходу та наявності в документах вищих навчальних закладів освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра (6.030601 „Менеджмент”), існують проблеми з його введенням та укоріненням у навчальний процес.

Мета статті. Проведення аналізу галузевого стандарту вищої освіти напряму підготовки „Менеджмент та адміністрування”, виявлення проблем та недоліків чинного стандарту в контексті компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. Для виявлення проблем та недоліків стандарту вищої освіти спеціальності 6.030601 „Менеджмент” необхідно проаналізувати його у вимірах компетентнісного підходу.

Напрямок підготовки 6.030601 „Менеджмент” є досить новим напрямом, який входить до складу галузі знань 0306. „Менеджмент і адміністрування” та в сучасному стані розвитку української економіки вважається привабливою спеціальністю, кваліфікованих фахівців з якої бракує.

Ситуація дефіциту пояснюється попитом на фахівців, який щороку зростає, тому що ефективність діяльності будь-якої організації залежить від злагодженої праці всіх її підрозділів, а це не можливо без умілої роботи менеджера.

Майбутніх фахівців готують для вирішення завдань та виконання функцій в організаціях, фірмах, підприємствах. Згідно з національним класифікатором України „Класифікація видів економічної діяльності” ДК 009:2010, що представлені в секціях А U3, бакалавр з напрямку 6.030601 „Менеджмент” має одне із професійних спрямувань та підготовлений до роботи за одним із видів економічної діяльності [2].

Особливість фахівців спеціальності „Менеджмент” перебуває у тому, що потрібність наявності кваліфікованого менеджера є у будь-якій сфері діяльності, на фірми, організації чи підприємстві незалежно від форми власності. Враховуючи вищезазначене зробимо висновок, що можливості працевлаштування випускників спеціальності „Менеджмент” високі та не складають істотної проблеми. Ті випускники, що на значному рівні мають знання, уміння та навички з менеджменту та адміністрування, державного та регіонального управління, права, фінансів, грошей та кредиту, економіки і фінансів підприємства, обліку і аудиту, маркетингу та логістики тощо, можуть створювати свій власний бізнес. Випускники-бакалаври, що вирішили отримати рівень магістрів, можуть вести викладацьку діяльність в професійних навчально-виховних та вищих навчальних закладах економічного профілю.

Здійснюють підготовку фахівців з менеджменту та адміністрування, як правило, вищі навчальні заклади найвищого IV рівня державної акредитації. Наведемо в якості прикладу Республіканський вищий навчальний заклад „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), який є одним з вищих навчальних закладів Автономної Республіки Криму, що здійснює підготовку бакалаврів з напрямку 0306 „Менеджмент і адміністрування”. На сучасному етапі розвитку РВНЗ „КГУ” (м. Ялта), діяльність вищого навчального закладу підпорядкована найголовнішій меті підготовки фахівців високої кваліфікації та наукова дослідницька діяльність за декількома найважливішими лініями. Тому будемо використовувати нормативно-документальну базу вищезазначеного вищого навчального закладу під час дослідження проблем професійної підготовки майбутніх менеджерів.

Вступ вітчизняних навчальних закладів до Болонського процесу

спричинив низку проблем в українській освіті. Процес інтеграції освіти України проходить не тільки в межах європейського освітнього простору, а й виходить на світовий рівень. Слід враховувати, що однією з головних умов такого процесу є захист та збереження власного національного досвіду та складових частин освіти як галузі. Державі необхідно мати стратегію підвищення якості національної освіти, істотно змінити систему акредитації та ліцензування вищих навчальних закладів, а найголовніше уважно підбирати та готувати викладачів через неперервний процес виникнення та впровадження нових технологій у навчанні, також через зміни у світовому ринку праці, та, як наслідок, освітньому просторі. Виконання вищезазначених умов є необхідним для реалізації по-справжньому гнучкої, ефективної, демократичної, та конкурентоспроможної системи освіти України.

Вищі навчальні заклади в здійсненні своєї навчально-педагогічної діяльності мають враховувати необхідність ефективного формування професійної компетентності фахівців з менеджменту як способу задоволення потреб суспільства в послугах освіти. Перелік послуг та їх зміст наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Послуги освіти та їх сутність

Послуги освіти	Сутність послуги
Підготовка фахівці-менеджерів до професійної діяльності на різних рівнях та врахування умов та потреб ринкової економіки	обумовлена розподілом праці та проводиться на основі спеціалізації з нових галузей виробництва
Професійне спрямування студентів (потреб, самовизначення та професійного інтересу)	розкривається у розумінні на високому рівні фахових функцій, в усвідомленому бажанні якісно, швидко та з мінімальними витратами засобів реалізувати доручені завдання та роботи, самовдосконалюватись (самостійно розвивати інтелект, моральні якості, культуру)
Формування професійної компетентності у студентів-менеджерів	складається з: економічної та суспільно-правової підготовки, яка включає в себе спроможність пристосовуватись в різних життєвих ситуаціях, розбиратися в особливостях ринку праці та професій, можливість перекваліфікувати свою професійну діяльність залежно від економічної ситуації в країні та юридичні знання, а саме знання законів про працю та розвиток галузі
Фаховий кругозір	складається з навичок самостійного отримання необхідних знань, здатності їх ефективного практичного використання при розв'язанні

	різноманітних завдань, можливості мислити, самостійно визначати проблеми, які виникають, а також вміння використовувати знання, уміння та навички, що існують, для пошуку та вибору шляхів для їх подальшого вирішення;
Спроможність творчо мислити	дає можливість породжувати нові ідеї, незалежно мислити, вміло працювати з інформаційними джерелами (нагромаджувати необхідні факти, будувати гіпотези для подальшого вирішення проблеми, узагальнювати інформацію, виявляти закономірності, підводити підсумки)
Формування у студентів-менеджерів комунікативних умінь та навичок	дає змогу оволодіти широким словниковим запасом, налагоджувати контакти в різних соціальних групах, а також продуктивно працювати в напрямі знань 0306 „Менеджмент і адміністрування”
Підготовка випускників вищих навчальних закладів до самореалізації в професійній діяльності протягом всього професійного життя; приймання участі у діяльності колективу вищого навчального закладу	спрямована на розвиток майбутнього фахівця з менеджменту та заснована на принципах професійної, економічної, загальної та соціальної культури, спроможності до творчої діяльності, демократизації, гуманізації та гуманітаризації, екологізації та диференціації професійної освіти.

Освітньо-професійні програми (ОПП) підготовки, освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) випускників вищих навчальних закладів, засоби діагностики якості вищої освіти та вимоги до матеріально-технічного забезпечення складають галузеві стандарти вищої освіти [1].

Зауважимо, що освітньо-кваліфікаційна характеристика за своїм змістом це перелік компетенцій майбутнього фахівця. Такий перелік відтворює замовлення суспільства з підготовки фахівців, яке базується на проведеному аналізі: вимог до змісту освіти, професійної діяльності, державного навчання чи навчання з боку інших замовників.

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) підсумовується та узагальнюється зміст освіти, відтворюються цілі професійної й освітньої підготовки, встановлюється місце фахівця в складі структури господарства країни, формулюються вимоги до компетентності та інших не менш значущих якостей особистості фахівця, визначається система знань, умінь, навичок, типових завдань та виробничих функцій [3].

Освітньо-професійна програма (ОПП) також є однією зі

складових галузевого стандарту вищої освіти. Такі програми мають право створювати академії, університети, інститути, коледжі у відповідності до державних стандартів, що затверджені Міністерством освіти і науки України. ОПП складається з підрозділів, які, в свою чергу, містять у собі дисципліни навчального курсу. Змістовно програма та початковий план складаються з блоків підготовки з: соціально-гуманітарних дисциплін; фундаментальних, природничо-наукових, загальноекономічних дисциплін; професійно та практично орієнтованих дисциплін, а також існує блок дисциплін на вибір студента [4].

Таблиця 2

Зміст блоків освітньо-професійної програми

Назва блоку	Зміст блоку
Соціально-гуманітарні дисципліни	Виховання всебічно розвинутої, соціально та політично свідомої людини
Фундаментальні, природничо-наукові, загальноекономічні дисципліни	Спрямовані на надання та формування у майбутніх фахівців знань, що складають базову вищу економічну освіту
Професійно та практично орієнтовані дисципліни	Спрямовані на надання студентам знань та умінь, необхідних для розуміння методів і засобів менеджменту та адміністрування, маркетингу, права, логістики, зовнішньоекономічної діяльності та ін.
Дисципліни на вибір студента	Блок складається дисциплін, що можуть бути необхідні для роботи на окремо взятих підприємствах, що дає змогу зробити програму підготовки фахівців більш прилаштовану до потреб галузі, регіону чи замовників.

Існує якісний зв'язок змін структури вищої освіти та переходу вищих навчальних закладів на освітні стандарти. Але самі ці стандарти не є рішенням проблеми необхідності оперативних нормативних документів. Як показала практика, вдалим варіантом оперативних нормативних документів є навчальний план. Він створюється на основі освітньо-професійної програми кожним вищим навчальним закладом індивідуально, а потім затверджується ліцензований навчальний план. Він є нормативним державним документом, який вказує обсяг та напрям освіти.

Навчальний план встановлює навантаження студентів, являє собою єдину цілу систему, що складається з пов'язаних між собою частин плану та методичного забезпечення. Отримання професійної

компетентності у відповідній галузі науки; якісної та повноцінної освіти; пізнання гуманітарної культури, правових та етичних норм, можливість регулювання відносин однієї людини до іншої, до навколишнього середовища, суспільства, оволодіння культурою мислення, отримання нових знань; змога вибору самими студентами індивідуальної програми освіти все це і є найголовнішими завданнями введення основних освітніх програм для студентів по окремому напрямку підготовки.

В процесі роботи вищих навчальних закладів було виявлено деякі недоліки в чинних стандартах: недостатній рівень прозорості для викладачів та студентів логіки та структури навчальних планів; малозрозуміле місце блоків дисциплін у процесі формування компетенцій майбутніх фахівців; невисокий рівень відповідності практичної професійної діяльності випускників з результатами навчання; великі навантаження студентів аудиторними заняттями та недостатньо розроблений методичний матеріал для самостійної роботи; недостатній рівень відповідності змісту освітньо-професійних програм та системи обліку витрат на працю порівняно з європейськими системами освіти; невідповідність великих свобод у виборі для вищих навчальних закладів та студентів.

Аналіз недоліків показує, що ані випускники, ані викладачі чи аспіранти не мають змоги працевлаштуватись за межами України, та й на території своєї держави вони також не мають академічної мобільності.

Під час формування блоку дисциплін на вибір студентів необхідно враховувати важливість вивчення окремих дисциплін для формування професійних компетенцій фахівців з менеджменту, тобто брати до уваги потреби ринку. Головною проблемою при формуванні варіативної частини навчальних планів є складності у врахуванні особливостей навчальних планів коледжів для забезпечення наступності в підготовці менеджерів. Через вступ України до освітнього простору Європи ступенева підготовка фахівців є дуже актуальною.

Вирішення дослідженої проблеми може проходити за двома напрямками: оновлення технологічного забезпечення навчання та його

змісту або формування системи заходів по виконанню освітніх стандартів для підвищення якості освіти.

Висновки. Запровадження компетентнісного підходу в навчальний процес вищого навчального закладу неможливе без розуміння сутності самого компетентнісного підходу. Необхідно сформувати нову компетентнісну модель випускника, взявши за основу галузевий стандарт вищої освіти. Впровадженню компетентнісного підходу будуть також сприяти такі дії: розробка та формулювання методів, умов, форм, організаційно-методичного забезпечення для формування конкурентоспроможного та мобільного майбутнього фахівця з менеджменту; а також створення та застосування механізмів діагностики та оцінки професійних та особистісних якостей при підготовці фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України „Про вищу освіту” від 17.01.2002 № 2984-III // ВВР. – 2002. – №20.
2. Національний класифікатор професій України ДК 003:2010, затверджений Держспоживстандартом наказом від 28.07.2010. – №327.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика. Галузевий стандарт вищої освіти України ГСВОУ 6.030601 – 12. Київ. – 2012. – 23 с.
4. Освітньо-професійна програма. Галузевий стандарт вищої освіти України ГСВОУ 6.030601 – 2011. Київ. – 2012. – 19 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Нетребіна Ольга Юрійвна – аспірант Євпаторійського інституту соціальних наук РВНЗ „Кримський гуманітарній університет” (м. Ялта).